

jfr. tilhør

av Hanne Storm Ofteland

*Galleri Uten Navn, Oslo, 15. – 30. september 2001
En utstilling av Rikke Houd, Lena Ignestam, Lotta Petronella,
Hanne Rangul, Cecilia Westerberg og Carina Zunino*

GALLERI UTEN NAVN viste i annen halvdel av september en utstilling av seks kvinnelige kunstnere fra Norden, *jfr. tilhør*. (Utstillingen er vist i Galleri Die Werkstatt i København tidligere i år.) Tema for utstillingen er i følge katalogen "inspireret af konflikten i mellem et 'moderne liv' og mere traditionelle livsmønstre, hvor normer, etik og moral er forudgivne." Kunstnerne "tematiserer spørgsmål om kollektive såvel som individuelle tilhørsforhold, familie- og slægtshistorier, nordisk identitet, naturen og stedets betydning samt forholdet mellem fortællingen om selvet og erindringer fra barndommens land."

Norske Hanne Rangul viser arbeidet *Dem fant'a i Nordmarka*, et kombiverk hvor tekst, foto og et innmontert slideshow presenterer et ensomt bymenneskes endelikt – og en rekonstruksjon av hennes liv basert på tiloversblitt materiale fra hennes (hvem hun nå enn er) liv. Gjennom et foto av de etterlatte eiendelene til en nå avdødd kvinne og en anonym fortellers akkompagnerende tekst rekonstrueres en tragisk skjebne. Vi blir med på en arkeologisk reise inn i et annet menneskes ensomme liv. Avdødes eiendeler og fotografier ligger hulter til bulter i en trist respektløs haug. Inne i billedflaten er en projektor montert som viser en serie av avdødes private bilder. Hvem fortelleren er får vi ikke vite. Heller ikke hvordan han/hun har

rotet seg inn i dette værelset preget av død og forfall. Fortellers private spekulasjoner om hvem denne kvinnen var, og om familien hennes, er nedtegnet på venstre side av det store fotografiet. Vi møter altså *to* fremmede her. To bymennesker, som alle andre bymennesker totalt uvitende om hverandres eksistens og livskår.

Thoreau skal en gang ha sagt: "Alle mennesker lever stille desperate liv," og dette virker å være et stadig tilbakevendende tema i dagens kunstytringer – innen både film, billedkunst og musikk. Modernitetens prosjekt har spilt falitt, og resultatet av dette er i mange tilfeller en stor, vond ensomhet. Fremmedgjøring, fragmentering, – i noen tilfeller med en ukjent død som resultat. Avisene rapporterer til stadighet nye historier om ensomme bymennesker som blir funnet døde i sin leilighet etter at stanken har blitt så altfor jævlige og siger ut i oppgangen. Og de stressede naboene forteller om stille mennesker som ikke tar kontakt, som aldri får besøk, og som man naturligvis heller ikke har tid, interesse for, eller overskudd til å kontakte. Staten ødela familien og naboånden med sitt "velferdsprosjekt" – og nå ser vi resultatene av dette: Mennesker uten kontakt-nett, som enten dør foran tv'en i lenestolen, eller som ikke orker mer og tar seg en tur ut i marka. For å dø. For ikke å være en belastning

lenger. Verken for en selv eller andre. (Selv om katalogforfatteren påstår at Lena Ignestams verk er det eneste med en politisk brodd i dette utstillingsprosjektet, vil jeg hevde at Ranguls verk er minst likeså politisk. *Dem fant'a i Nordmarka* kan så absolutt leses som en kritikk mot vårt feilede totale politiske system, ikke bare mot venstresiden eller høyresiden, men mot det samfunnet vi har konstruert. Mens begynnelsen av det 20. århundret trass i krig, fattigdom og elendighet likevel var preget av modernitetens ukuelige optimisme, av troen på fremskritt, velstand og teknologi og av drømmen om Utopia, lever vi som ble voksne på slutten av 1900-tallet med medaljens bakside.) Fristillingen av individet har for mange vært en grusom frihet.

Danske Rikke Houd deltar også med tekster, – i dette tilfellet med de to fablene *Den lille dal* og *For ikke så lenge siden*. Disse er kopiert opp på hvert sitt avlange stykke drop-papir. Som to eldgamle skriftruller henger de to fablene der. Katalogen opplyser oss om at verkene "gengiver ... et grundtræk ved mennesket: behovet for at fortælle historier, at indskrive det særlige og personlige i det almene og det fælles". I *For ikke så lenge siden* blir vi introdusert for menneskenes liv før bilen, vaske-maskinen, p-pillen og stemmeretten. En fortid vi har så lett for å romantisere blir vist frem i alt sitt reelle ubehag. Kvinnens plass i dette

samfunnet var alt annet enn lett og fri, noe Houd påpeker ved å fremmane ulike scenarier som alle var høyst reelle for fortidens kvinner (og som fremdeles er høyst reelle for flertallet av verdens kvinner, noe det er lett å glemme i vår frigjorte vestlige sivilisasjon). Her har vi Vibeke Løkkebergs, Herbjørg Wassmos og flere andre nordiske kvinnelige forfatteres traurige slektsromaner kokt ned til de mest fundamentale bestanddelene: elendigheten og ufriheten, og "uløkk". Som kvinner opplevde en gang for ikke så lenge siden.

Lotta Petronella, en finsk kunstner bosatt i London, deltar med sin roadmovie *Satumaa – a film about tango, treasures and travel*. I beste Wim Wenders-/Jim Jarmush-/brødrene Kaurismäki-stil har hun laget en besnærende film med seg selv i hovedrollen, der hun dokumenterer sin egen reise opp gjennom Finland – en tilbakevending til barndommens hjemland for å lære seg det finske (borsett fra bastubading): nemlig å danse tango. For å få til dette har hun bedt en rekke mennesker om å sponse henne med 50 engelske pund hver. Som motytelse har hun tatt med de tyve sponsorenes høyeste ønske i hver sin forseglede konvolutt. Konvoluttene følger med henne på hele reisen – lagt i en rød koffert. Da hun når det nordligste punkt i landet, brenner hun konvoluttene i sin stetsonhatt og strør asken ut over havet. Således har hun fullført sine forpliktelser. I løpet av filmen får vi se en masse typisk finsk natur, finske litt keitete bønder, og Lotta Petronella iført sin stetsonhatt. Har hun denne på for å holde en viss distanse til hjemlandet? Den medfører i hvert fall til en viss fremmedgjøring i forhold til alt rundt henne. Hun blir en slags turist i eget hjemland. Men lengre opphold hjemmefra fører vel alltid til en viss annerledeshet hvis man en dag vender tilbake til fordums trakter. Ting blir aldri det samme igjen, og av og til blir integreringen helt umulig. *Satumaa* betyr drømmeland på finsk – og det er nettopp det det blir her: En drøm mer enn en virkelighet. (*Satumaa* er også navnet på den mest kjente tangoen, opplyser katalogen oss om.) Med sine

"dårlige" farger, skjevt håndholdt kamera og med tangomusikk som filmmusikk er dette en deilig film.

Lena Ignestam (Sverige) utforsker tilhørighet med fokus på sosial lagdeling. I verket *Bellevue* har hun oppsøkt fem kakseboliger i Malmös fornemste strøk og filmet og fotografert seg selv foran disse boligene med forskjellige strektegningsmasker foran ansiktet. Disse skal symbolisere hva hun føler, nemlig at hun ikke hører hjemme der. Fotografiene er vakre, og filmen er snurrig, – men det hele er kanskje litt vel enkelt? Problemstillingen er kanskje også litt passé med sin "medelsvennssønn i for fine-omgivelser"-tematikk og med "kunstneren i forhold til det etablerte borgerskap"-klisjeen. Det virker mer som et gufs fra søttiåra ikledt 2001-teknologi.

Cecilia Westerbergs (Sverige) strektegninger av scener av et familieliv, *Faktioner*, er av en eller annen grunn utført med venstrehånd. Om dette er for at de ikke skal bli så "pene" som familiebilder gjerne er vites ikke, men det er en mulig forklaring. De er i hvert fall tegnet etter familiefotos. Heller ikke dette fanger helt da det å fange "øyeblikke der ikke er selvskrevet at inngå i den 'offisielle' familiekrønike, men derimod kan synes vilkårlige" virker noe søkt etter drøye tredve år med kodak moments hos nettopp enhver familie. Vi fotograferer jo stort sett de mest idiotiske, trivielle situasjoner i dag – og ber om dobbelt sett kopier i fotobutikken. Det blir spurt: "hvilke av historiene er sande, hvad er fakta og hvad er fiksjon"? Men sant å si er ikke scenene interessante nok til at jeg gidder å reflektere noe særlig over dette.

I *Stille før stormen* har danske Carina Zunino trykket opp et foto av en trekrone på et stor plaststykke. Bildet henger på en vegg og holdes i en svak stadig bevegelse av en ventilator i nærheten. Det er svært behagelig å se på – som når man sitter på stranden og skuer ut over havet, eller står inne i skogen og kikker opp på solen som spiller mellom grenene. Derfor er det interessant når katalogen påpeker hvordan dette frodige, luftige, nesten levende verket er menneskeskapt og ikke naturen selv. Disse konnotasjonene (og flere med

dem) "ligger som usynlige lag under værkets konstruerte og kulturelle uttrykk og vækkes som et slags modbillede i beskueren. Værket representerer således ikke naturen, men peger på den betydning vi tillægger naturen og de følelser vi indlæser i dens bevegelser". Dette skillet kultur – natur er trolig like gammel som mennesket selv og et stadig tilbakevendende tema i kunsten (noe som ikke gjør det mindre interessant, snarere tvert imot). I Norden har naturdyrkelsen alltid stått sterkt, mens man andre steder i Europa heller dyrker en menneskemodifisert natur. Når Zunino presenterer naturen som en sanselig opplevelse formidlet gjennom et foto kopiert opp på plast, på toppen av det hele holdt i kunstig bevegelse for å illudere en virkelig følelse av trekroneens rytme, kan jeg ikke annet enn å bli fascinert.

Alt i alt sett er *jfr. tilhør* en spennende utstilling som favner vidt i sin uttrykte problemstilling. Det er interessant å se hvor mange og forskjellige typer tilhørighet som finnes – og tilsvarende hvor mange typer distanse eller isolasjon man kan peke på. Fremmedgjøring og tilhørighet – i forhold til natur, kultur, nasjonalitet, klasse, familie, epoke – er vel noe av det mest fundamentale ved mennesket. Er det noe vi alltid er bevisst om, så er det vel nettopp følelsen av ensomhet, mangelen på tilhørighet – og i noen ytterst få øyeblikk følelsen av å være ett med verden, å være en bitteliten men helt nødvendig del av et pulserende kosmos. *jfr. tilhør* ser på de mer nære og daglige aspekter ved dette enorme komplekset, og kunstnerne presenterer et interessant tverrsnitt for oss som hører til i Norden i dag.

G.U.N.s hjemmeside:
www.gallerygun.no